

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע דברים תשפ"א

על חזון ועל אליטה מושחתת

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה: שָׁמְעוּ שְׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יִקְוֶה דָּבָר בְּנֵים גְּדֹלְתִי וְרוֹמְמֹתֵי וְהֵם פָּשְׁעוּ בֵּי" (ישעיהו א' א - ב).

כך פותחת ההקדמה להפטרה שנקראת בשבת פרשת דברים ובאופן קבוע לפני תשעה באב, מדי שנה ועוסקת בענייני דיומא מכמה בחינות. לחז"ל ולראשונים ברור, כי ישעיהו משתמש בלשונו של משה בסוף ספר דברים - בפתיחה לשירת האזינו. (קיים קשר הדוק בין ששת הפרקים הראשונים של ספר ישעיהו לספר דברים, עיינו בספרי צפנת ישעיהו מעוזיהו עד אחז). בהמשך, הקשר עם תשעה באב הולך ומתחזק, שהרי ירמיהו (שגם לשונו קשורה בקשר הדוק עם לשונו של משה רבנו בכל ספר דברים), פותח את פרקי מגילת החורבן - מגילת איכה בביטוי שטבע ישעיהו - **איכה**:

"**איכה** היתה לזונה קרה נאמנה מלאתי משפט צדק ילן בה ועתה מרצחים" (שם, פסוק כא, עיינו בפתיחה של פרקים א, ב, ד של מגילת איכה).

ישעיהו מבקר את המתרחש בירושלים וממילא את הקורה בממלכת יהודה, בביטויים חריפים ביותר, כמו שציטטנו לעיל: "**איכה** היתה לזונה!" השאלה היא כנגד איזה דור הדברים מכוונים?

רש"י איננו מפרט, שהרי לפי דרכו, נבואה זו יכולה להיות מכוונת לכל הדורות ולא רק לדורות שבהם ניבא ישעיהו. הרד"ק מסביר שהנבואה מוסבת אל כל הדורות שבימיהם ניבא ישעיהו, המוזכרים בפסוק א: "עזיהו יותם אחז יחזקיהו".

הרד"ק מקשה, והרי כתוב על עוזיה: "ויעש הישר בעיני ה' וכן יותם!" ומתוך: "כי בני דורו היו רעים... והרי נאמר בעזיהו: 'ובחזקתו גבה לבו עד להשחית', ובימי שניהם היו העם מזבחים ומקטרים בבמות, וכתוב בדברי הימים במלכות יותם: 'עוד העם משחיתים', כל שכן בימי אחז שהיה רע ועושה רעות גדולות, כמו שכתוב: 'וכל העם היו רעים בימיו', כמו שכתוב: 'בעזבם את ה' אלהי אבותם'. ואף בימי חזקיהו לא היה לבבם שלם את ה' כמו שכתוב בדברי הימים".

נציע בענווה, הצעה בכיוון אחר, שתתפרץ את קושיית הרד"ק ותתיישב גם עם שיטת רש"י. מעיון בפרקים הראשונים של ספר ישעיהו עולה תמונה מאוד מעניינת. הביקורת של הנביא מופנית לכיוון מאוד מסוים - האליטות! ישעיהו מבקר את המלך, ישעיהו מבקר את השופטים, ישעיהו מבקר את בעלי ההון הגדול, ישעיהו מבקר את ראשי הצבא - הגנרלים. ארבעת מוקדי הכוח הללו השחיתו את דרכם.

ישעיהו מתאר את אחרית הימים בפרקים אלה, תוך התעלמות ישירה מהמלך המשיח, שאמור לעמוד בראש ההנהגה הפוליטית - הרשות המבצעת בלשון ימינו. יש בהתעלמות זו אזהרה מפני ההשחחה, שבסיסה הוא ריכוז יותר מדי כח במקום אחד, ללא הגבלת זמן.

הנביא יוצא בחריפות כנגד המתעשרים שעשו עושר ולא במשפט, תוך כדי ניצול השכבות החלשות. החיבור הנורא בין בעלי השררה לבעלי הממון, בלשון ימינו קשרי הון - שלטון, הביאו למצב המושחת: "שָׂרֵיךָ סוֹרְרִים וְחֲבָרִים גְּנָבִים פְּלוֹ אֱהָב שֹׁחַד וְרָדְף שְׁלֹמֹנִים" (שם, פסוק כג).

ישעיהו יוצא כנגד השופטים ששיתפו פעולה עם החזקים נגד החלשים: "יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם" (שם). הכוח הכביר שהיה לראשי מערכות הביטחון נוצל לפגיעה במתחרים: "ועתה מרצחים" (שם, פסוק כא).

המון העם היה בסדר כנראה רוב הזמן, השחיתות פשתה בשכבות הגבוהות.

המצב בימי עזיהו, הזמן שבו נאמרה הנבואה, היה מצוין בחינות רבות, אבל עוזיהו מזהיר את העם כי אם לא יתקנו את ההנהגה ולא יחליפו אותה, ירושלים, הבירה המעטירה של מדינת יהודה וישראל המאוחדת, ששימשה מוקד עליה לרגל של כל אומות העולם, תהיה, ח"ו, תוך זמן קצר, במצב אחר ושונה לחלוטין, "אֶרְצְכֶם שְׂמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֲשֶׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְנֶגְדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֶתְּהָ וְשָׂמָמָה קְמַחְכֶם זָרִים: וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסָפָה כְּכַרְס כְּמִלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה" (שם, פסוקים ז - ח). אזהרה נבואית זו היא לשעה ולדורות.

הבה נתפלל כי בקרוב נזכה לראות כי מדינת ישראל תהיה לסמל ולדוגמא גם בתחום זה, המנהיגות תיתן דוגמא, יותר טובה, לכל העם, בכל התחומים הללו. אנו זקוקים למנהיגים כמו משה רבנו ולאנשי תורה ורוח כמו ישעיהו וירמיהו. מי יתן ונזכה לחזות בהתקיימות נבואתו של ישעיהו החותמת את ההפטרה: "וְאֶשְׁיְכֶם שְׁפִטִים כְּבָרְאשֹׁנָה וְיַעֲצִיף כְּבַתְחִלָּה אַחֲרַי כּוֹן יָקָרָא לָךְ עִיר הַצֵּדֵק קְרִיָה נְאֻמָּה: צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ בְּצֵדֵקָה" (פסוקים כו - כז).

לע"נ חברי הנהלת 'ארץ חמדה'

לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"יה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שלמה מזול זצ"ל י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר משה וסרצוג ז"ל כ" בתשרי תשפ"א	לע"נ מר שמואל וגבי אסתר שמש ז"ל י"ז בסיוון / כ" באב
לע"נ מר יצחק טרשנסקי ז"ל כ"ח באדר תשפ"א	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ גבי מרים שטרן ע"יה נלב"ע ה' באב תשע"ט	לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה
לע"נ הרב שמואל כהן ז"ל נלב"ע שבט תשפ"א	לע"נ ר' אברהם ומרת גיטה קליין ז"ל י"ח באייר / ד' באב	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ יחזקאל וגבי חנה צדיק ע"יה י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חֶמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

טעמי השמיטה

- מצוות השמיטה התייחדה בריבוי טעמיה. נסקור בקצרה מספר טעמים שנאמרו על מצוות שנת השמיטה:
- א. "אז תרצה הארץ את שבתותיה" (ויקרא כו, לד): בפשט הפסוקים, השמיטה נועדה לאפשר מנוחה לארץ עצמה, כפי שנאמר "ושבתה הארץ שבת לה" "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ".
 - ב. הכרה בבעלות ה' על הארץ (כמפורש במסכת סנהדרין דף לט ע"א): בעזרת השמיטה אנו מקבלים תזכורת שלה' הארץ, וזכיינו בה היא מתוך רצונו בלבד.
 - ג. עבודה על מידת הבטחון בה': הדרישות הבסיסיות של השמיטה, לנטוש את עבודת הקרקע במשך שנה והשמטת החובות, הן דרישות קשות ביותר, הן לחקלאי או איש העסקים הפרטי, והן לחברה כולה; ההשלכות הכלכליות של מעשים אלו יכולות להיות עצומות. לא בכדי התורה אומרת במפורש, הן בהקשר של נטישת הקרקע והן בהקשר של שמיטת כספים, שיעלו לאנשים שאלות קשות: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו" (ויקרא כה, כג), "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר: קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיק האביון" (דברים טו, ט). אנו מצווים שלא לאמץ את ליבנו, אלא לאמץ את שריר הבטחון בה', ולפתח אותו.
 - ד. חיזוק השכבות החלשות של החברה: בספר שמות (כג, יא) מודגש שמי שיאכל את תבואת שנת השבע הם "אביוני עמך". גם בספר ויקרא (כה, ו) השמיטה מכוונת לעבד, אמה, ולאחרים הנחשבים החלשים בחברה. בציווי השמיטה המופיע בספר דברים (טו א-יא) המילה אביון מופיעה שש פעמים. התורה אומרת שוב ושוב שהשמיטה נועדה לסייע לאביון.
 - ה. חיזוק הויתור והדאגה לזולת: מעבר לרווח של החלשים בחברה בשנת השמיטה עצמה, האדם שפתח את רכושו לכלל רוכש ומעמיק את מידת החמלה והדאגה לאחרים. אחרי שבשנה זו הוא מצליח לאפשר לאחרים ליהנות מתבואתו ולוותר על חובותיו, השאיפה היא שבשנים אחרות תהיה לו פרספקטיבה טובה יותר ביחס לרכוש שלו ונתינתו לזולת.
 - ו. איזון בין הפרנסה ובין עבודת ה': ניתן להתמסר, בצדק, לענייני הפרנסה. עיסוק בקריירה יכול למלא את זמננו, ואף עושה טוב לעולם. בעיסוקיו השונים, האדם משפר את העולם ואת רווחת החברה, ובמקביל צובר הון שיספק את אנשי ביתו, יפרנס עניים ויבנה מוסדות לתורה ותפילה. רבות אפשר לדבר בשבח הפרנסה והקריירה. אך לשקיעה שכזו עלול להיות מחיר, שהאדם אינו מספיק למצוא זמן לתפילה ותורה שלו עצמו. התורה קובעת זמנים בהם צריכים להניח לעיסוקים חשובים אלה, וממילא האדם ימצא את הזמן לעבודת ה' הפרטית. אנו זוכים לכך מדי שבת, ופעם בשמיטה, זוכה החקלאי (שנחשב באותה עת מהחזקים בחברה) לשנה שלמה שכזו. (בעולם ההוראה והאקדמיה כבר השכילו לפתח מודל דומה, הדורש מאדם, פעם בשמיטה, לחדול מעבודתו ולצבור ידע וכישורים מחודשים, וכך יהיה לו יותר מה לתת ביתר השנים).
 - ז. ההשפעה על החברה: הרמב"ם מתאר את היובל כזמן של ביטול המעמדות. בכניסה לארץ הנחלות חולקו בשווה. מטבע הדברים, חלק מהחברה מצליח יותר מאחרים, וחלק מהצלחה זו באה לידי ביטוי ברכישת הקרקעות של האחרים. אחת ליובל הקרקעות שבות לבעליהם המקוריים. המשמעות היא שהחלוקה עוברת איפוס והמשחק מתחיל מחדש. הראייה קוק מבאר ששמיטת החובות עושה דבר מקביל, ברמה של חובות פרטיים, אך גם נטישת הקרקע לאחרים מאפשרת איפוס מסוים של המשחק הכלכלי. הרווח אינו רק לעני זה או אחר, אלא בונה חברה חדשה.

מדוע זכתה השמיטה לטעמים כה רבים?

אין ספק שמדובר באחת המצוות הקשות ביותר. הדרישה לוותר על עבודה, פרנסה, הקרקע שלנו, והחובות שחייבים לנו היא אתגר כבד ביותר. לא בכדי הרבה מהעיסוק של הפוסקים עוסק בדרכים למזער את החובה (החל בהלל שתיקן את הפרוזבול, וכלה בעיסוק הנוכחי בשאלות של היתר מכירה ודרכים שונות לייצר אוצר בית דין). כאשר ישנה מצווה קשה כל כך, חובה להסביר מדוע היא כה חשובה.

העיסוק ב"פתרונות" לשמיטה מעלה צד נוסף. בעוד שמצוות השמיטה מעמידות בפנינו, בפני הפרט ובפני החברה, רף מוסרי נשגב, האמת צריכה להיאמר: ברוב מוחלט של הדורות בעם ישראל השמיטה לא התקיימה באופן שהתורה מתארת (פעמים על ידי פתרונות הלכתיים כדוגמת הפרוזבול, ופעמים ללא היתר הלכתי, כפי שעולה מדרשת חז"ל על הפסוק "אז תרצה הארץ את שבתותיה"). ההלכה המעשית מוותרת, במידת מה, על העמידה בעקרונות הגדולים הללו במלואם, אך אל לנו לוותר על השאיפה. הפתרון ההלכתי נועד להפוך את מצוות השמיטה למצוות שהחברה יכולה לעמוד בהן, אך הדרישות הגדולות ממשיכות את נוכחותן בתוך עולם בית המדרש. בשדה נמצא פתרונות הלכתיים, אך בבית המדרש נעמיק ונפנים את הרעיונות העומדים מאחורי מצוות השמיטה, בתקווה שלימוד התורה יחנך אותנו לשאוף לאידיאלים שהיא מציבה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה גדעון בן רחל רבקה רינה בת גרונה נתנה רחל בת טליה	ניר רפאל בן רחל ברכה חנן הראל הכהן בן דורות מאירה בת אסתר חוה רֶאָנָה בת פֶּיִלָא	ישראל בן רבקה אריה יצחק בן גאולה מרים נטע בת מלכה אילנה בת עליה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חמדת הדף היומי

להאכיל את חבירו דבר שלדעת החבר אסור ולדעתו מותר / סוכה דף י

הרב עקיבא כהנא

בסוגיה שאותה נלמד השבת (סוכה דף י ע"ב) מסופר שרב נחמן סבר שמותר לישון בסוכה שנוי הסוכה רחוקים מהסכך ארבעה טפחים, רבה בר רב הונא ורב חסדא שחלקו עליו ואסרו, התארחו אצלו, והוא נתן להם לישון במקום שלשיטתם פסול לסוכה, ולפי שיטתו כשר.

הריטב"א (ד"ה רב חסדא) כתב שמדובר כאן כשרב נחמן לא ידע שהם חזרו בהם משמועתם, וגם לא ידע שהם שלוחי מצווה. **ולמרות זאת** לא נמנע מלתת להם לישון במקום שלשיטתם אסור לישון בו, **הוא הוכיח מזה** שאדם הסובר שמאכל מסוים מותר, מותר לו לתת לחבירו לאכול מאותו מאכל, למרות שחבירו סובר שהדבר אסור. **הריטב"א דחה ראייה זו**, וכתב שדווקא כאן שניכר לכל אדם שנכנס לסוכה שיש בעייה בסוכה לפי שיטתו, משום שהוא רואה את הקישוטים מעליו, מותר לאדם אחר להכניס אותם לסוכה כזו, אבל כשאדם מגיש לחבירו אוכל שלפי דעת האורח אסור עליו, והאורח אינו יכול להבחין בכך, אין להגיש לו דבר האסור לו **השיבת ציון (סב) כתב** שניתן לדחות את דחייתו, ולומר שהוא נתן להם לישון שם בלילה, והוכיח מהמילה "אגנינהו", ולא "אותבינהו" שמדובר בלילה.

הגמרא ביבמות (יג-טו) מביאה כמה מקרים שבהם יש חכמים אוסרים ויש חכמים שמתירים, הגמרא אומרת כי למרות שלבית הלל ולבית שמאי היתה מחלוקת, הם היו מתחננים אחד עם השני, והיו מודיעים אחד לשני את הדברים האסורים להם (ישנו מקור נוסף במסכת חולין דף קיא ע"א-ע"ב לגבי האכלת דבר אסור). **המרדכי (שם רמז ד) כתב** שמכאן יש ללמוד שאם יש שני מקומות שבאחד מהם מחמירים, ובאחד מהם מקלים בדבר מסוים, על הנוהגים היתר להודיע לנוהגים איסור מה מבין הדברים שהם מאכילים אותם, אסור להם באכילה. **וכך פסק הרמ"א (יורה דעה סימן קיט סעיף ז)** ש"מי שנוהג באיזה דבר איסור מכח שסובר שדינא הוא הכי, או מכח חומרא שהחמיר על עצמו, מותר לאכול עם אחרים שנוהגין בו היתר, דודאי לא יאכילוהו דבר שהוא נוהג בו איסור". **אמנם ר' אברהם מן ההר (יבמות יד ע"ב) כתב** שבאיסורים דרבנן יכול בעל הבית שלא להודיע, משום שמן הדין מותר לו להקל. **המהרלב"ח (קכא, הובא בש"ך שם ס"ק כ) סובר** שאם מדובר במנהג אבות של האוסר, הרי שאסור להאכילו גם כשהאיסור ניכר, והאורח יכול להכיר בו, משום שגם לדעת המתיר אסור לאותו אדם לשנות ממנהג אבותיו, ואסור לו להכשיל אותו בשום צורה, אולם אם מדובר בחומרה פרטית שלו, אז לדעת המתיר אין לו לאסור, ואז אין איסור להגיש לו את המאכל כשהוא יכול להבין שלו הדבר אסור, משום שהאיסור ניכר. **התפארת ישראל (עדות פרק ד, בועז ס"ק ב) חלק עליו וסבר** שהמצווה להודיע שנהגו בה בית שמאי אינה אלא מידת חסידות ולכן משבחים אותם, אבל מהדין אין חיוב להודיע משום שאין בזה לפני עוור.

עובדה היסטורית מעניינת הובאה בכנסת הגדולה בשם מהר"ש יפה (תשובתו נדפסה במלואה בירחון מוריה קה-קו, עמ' ב-לב) לגבי מחלוקת שהתעוררה בישוב היהודי בארץ ישראל האם שנת השמיטה היא בשנת ה"ש"מ או בשנת ה"שמ"א (על פי המחלוקת שהובאה ברמב"ם שמיטה ויובל פרק י), והיו כאלו אנשים שהחמירו כשתי הדעות ושמרו את שתי השנים, התשובה הארוכה דנה בשאלה האם החומרה הזו נחשבת לחומרה, ולאחר מכן דנה בשאלה אם מותר לשאר הישוב לתת לאנשים אלו לאכול דברים האסורים לדעתם, כשהם סוברים שהדברים מותרים, המהר"ש יפה פסק שאין להאכיל את אותם האנשים בשנת השמיטה שבחשבונם, דברים שלפי דעתם אסורים להם.

הכתב סופר (יורה דעה עז) דיבר על מקרה הפוך שבו אדם שאוסר משהו רוצה להביא למתיר משהו שהוא נוהג בו איסור, האם מותר לו או אסור לו, **הוא הביא שהיד אליהו (נה) כתב** שיש בזה איסור, ולדוגמה אדם אינו יכול להחמיר לעצמו, ולתת לבני ביתו לאכול ממנו. אך הוא עצמו חלק עליו וסבר שאין במקרה זה לפני עוור, כיון שהוא נותן לאדם דבר המותר לו.

סיכום: כאשר יש מחלוקת בין שני אנשים האם דבר מסוים אסור או מותר, הרי שחל איסור על אדם להכשיל את האוסר במה שאסור לו, אולם אם הדבר ניכר יש מתירים, במקרה זה המהרלב"ח מתיר רק אם מדובר במנהג אישי, ולא אם מדובר במנהג אבות, שאז גם אם הדבר ניכר אסור להכשילו. בכל מקרה וודאי שיש מידת חסידות שלא להכשיל אדם ממה שהוא אוסר על עצמו, אולם מותר להאכיל לאדם דבר המותר לפי דעתו, גם אם המאכל נוהג בו איסור.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Tijuana, Mexico

טיחואנה, מקסיקו
טבת, תש"ן

גר שחזר לסורו ונוהג כגוי – אם עודנו יהודי

שאלה

גוי שהביע רצונו להתגייר כהלכה, נכנס למקווה, אך לאחר זמן מסויים חזר למנהגים הקודמים – לפי מעשי הגויים – ונתן גבו ליהדות ולמצוותיה. מה הדין במקרה זה, האם יצא מכלל עדת ישראל, והתגירותו בטלה ומבוטלת?

תשובה

בשו"ע נפסק: "ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכר מצוות ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות, הרי זה גר. אפילו נודע שבשביל דבר מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם... ואפילו חזר ועבד אלילים, הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין"¹. אולם, לפי מה שנראה בט"ז, הולכים לכל צד לחומרא^{2 3}.

¹ שו"ע יו"ד, סימן רס"ח, סעיף י"ב.
² ט"ז, ס"ק ט"ז. ולפי"ז, אם אשתו נתקדש לאחר, יצטרכו גם הם מהשני.
³ לא הובן מהשאלה, אם הגיור נעשה בבי"ד מוסמך.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיזה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

